

کت جادویی معلم

شخصیت معلم مهم ترین رکن آموزش

هدف این مقاله و ادامه‌ی آن در شماره‌های بعد، نگاهی به چالش‌ها و ترندهای کلاس‌داری است. از جمله اینکه معلمان چگونه باید فعالانه رفتار دانش‌آموزان را مدیریت کنند و در مقابل جو کلاس و آنچه حین تدریس پیش می‌آید، منفعل نباشند. با دانش و مهارت‌های مدیریت کلاس آشنا شوند، داشتن نگرش مثبت به جای منفی‌بافی را تمرین کنند و با در پیش گرفتن رویه‌ای سازنده کاری کنند که دانش‌آموزان مسئولیت رفتارهای خود را به عهده بگیرند. دقت داشته باشند که پایش رفتار کلاسی بخشی از فرایند تدریس است و نباید به صورت تجسس پلیسی درآید. متوجه باشند که اگر در مدیریت رفتار کلاس موفق عمل کنند، می‌توانند میزان فراگیری دانش‌آموزان را ارتقا دهند و اهداف کلاس را بهتر تحقق بخشند. نکته‌های مطرح شده در این سلسله مطالب، تبلور تجربه‌های زیسته‌ی دانش‌آموزان و معلمان مجرب و تازه‌کاری است که نویسنده طی چندین سال گردآوری و تجزیه و تحلیل کرده است.

باشیم. دلیل اصلی تشکیل هر کلاسی یادگیری دانش‌آموزان است و باقی امور مدرسه حول این محور اساسی می‌گردد. اما در جریان یاددهی، معمولاً مسائلی برای معلمان پیش می‌آیند که گاه چندان هم ساده نیستند، چرا که هر معلمی با مجموعه‌ای از آدم‌ها سروکار دارد که به‌طور تصادفی گرد هم آمده‌اند و نیازهای خاص خود را دارند. در هر کلاسی، عده‌ای از دانش‌آموزان با اشتیاق دنبال درس هستند و همه چیز را سریع یاد می‌گیرند و عده‌ای حال درس خواندن ندارند و با کندی پیش می‌روند. بعضی‌ها ممکن است مشکلات جسمی، عاطفی یا خانوادگی داشته باشند که مَخل یادگیری آن‌ها باشد. برخی نیز ممکن است نیازهای برآورده نشده‌ای داشته باشند. طوری که نیاز به یادگیری ته‌صف نیازهایشان باشد. این نیازها و کمبودها، هرچه باشند، در رفتار دانش‌آموزان انعکاس می‌یابند. به علاوه، ما به بچه‌هایی درس می‌دهیم که به دلیل ناپختگی نمی‌توانند درست رفتار کنند و برقراری ارتباط صحیح با یکدیگر سخت‌ترین چیزی است که یاد می‌گیرند. وقتی این قبیل موانع یادگیری بروز می‌کنند، بیش از هر چیز نیاز به کنترل شرایط و رفتار دانش‌آموزان داریم. برای انجام این کار محتاج به دانش و مهارت کافی هستیم تا مشکلات را برطرف کنیم و مانع از ایجاد وقفه در جریان یادگیری شویم که البته به هیچ وجه کار راحتی نیست.

تدریس و برنامه‌ی درسی پنهان

یادگیری اساسی‌ترین نکته در یک کلاس پویاست و کلیه‌ی دستورالعمل‌های مربوط به فرایند یادگیری و انتظارات حاصل از آن در برنامه‌ی درسی قید شده است. اما بسیاری از معلمان به این

ما معلم‌ها هدفمان این است که ذهن بچه‌ها را باز کنیم. به عبارت دیگر، مجریان برنامه‌ی درسی و تسهیلگران یادگیری هستیم و این وظیفه‌ی شغلی ماست. اما تدریس به همین جا ختم نمی‌شود. **شخصیت و نحوه‌ی تعامل ما با دانش‌آموزان بسیار مهم‌تر از چیزی است که به آن‌ها درس می‌دهیم.** ما به‌عنوان معلم نیاز داریم به حرفه‌ی خود افتخار کنیم و این بیش از هر چیز به دانش و توانمندی ما در تمام فرایندهای تدریس بستگی دارد که حیاتی‌ترین آن توانایی مدیریت کلاس و رفتار دانش‌آموزان است. ما به‌عنوان معلم به‌طور دائم با گروه‌هایی از افراد مواجه می‌شویم که هر کدام نیازها و توانایی‌های متفاوتی دارند. برای مدیریت مؤثر کلاس درس باید رفتارشناس باشیم و از مهارت تعامل برای ایجاد رابطه‌ی کاری خوب بین خود و دانش‌آموزانمان برخوردار

داشتن قلبی فهیم اساسی‌ترین لازمه‌ی معلمی است و نمی‌توان قیمتی برای آن تعیین کرد. آدم‌ها نسبت به معلمان خوبشان احساس قدرشناسی می‌کنند، اما آنانی را که عواطف انسانی‌شان را تحت تأثیر قرار داده‌اند، می‌ستایند. برنامه‌ی درسی مثل خاک برای زندگی بسیار ضروری است، اما برای رشد گیاهان و روح بچه‌ها هیچ چیز به پای گرمای حیات‌بخش محبت نمی‌رسد. (کارل یونگ، ۱۹۴۲).

پایان دوره به دست می‌آورد، به نحوی مدیریت شما و چگونگی اجرای برنامه‌ی درسی پنهان بستگی دارد. به هر ترتیب، باید حواستان به تغییراتی دائمی که در نظام آموزشی و جامعه رخ می‌دهد باشد و چالش‌های ناشی از آن‌ها را در نظر داشته باشید، چرا که این چالش‌ها خواه‌ناخواه بر رفتار دانش‌آموزان و مدیریت کلاس اثر می‌گذارند. منشأ برخی از این چالش‌ها عبارت‌اند از:

● **تغییر در نحوه‌ی تدریس، پایه‌پای یافته‌های جدید در علوم تربیتی**

امروزه انتظار می‌رود دانش‌آموزان در فرایند یادگیری مشارکت پویا داشته

نوع یادگیری تعریف معینی ندارد، فاقد سرفصل است، قابل ارزیابی نیست و در آن نمی‌توان نیازهای دانش‌آموزان را در چارچوب خاصی دسته‌بندی کرد. برنامه‌ی درسی پنهان و فرایند یادگیری در آن پایه و اساس آموزش است و بین معلم و دانش‌آموزی جریان دارد که هر کدام بی‌وقفه در حال یادگیری و کشف هستند و مرتب می‌پرسند: من کی‌ام؟ چی‌ام؟ چه جایگاهی دارم؟

تغییرات، چالش‌ها و نقش مدیریتی معلمان

فارغ از اینکه در مدرسه سخت‌ترین کلاس یا آسان‌ترین کلاس نصیبان شده باشد، آنچه شما و شاگردانتان در

موضوع توجه ندارند که باید دو برنامه‌ی درسی را هم‌زمان پیش ببرند، چرا که مدیریت رفتار دانش‌آموزان در واقع نوعی برنامه‌ی درسی پنهان است. این برنامه‌ی درسی پنهان شامل سطح متفاوتی از یادگیری است. نوعی یادگیری غیررسمی که باید به موازات یادگیری مواد درسی صورت گیرد. موضوعات این وجه پنهان برنامه‌ی درسی می‌تواند به تعداد دانش‌آموزان کلاس متنوع باشد. این برنامه بیش از آنکه بر مواد درسی تأکید کند، بر خود یادگیرنده متمرکز است. یادگیری مستمری که طی تعامل معلم و دانش‌آموز رخ می‌دهد، تأثیر ماندگاری روی تک‌تک دانش‌آموزان می‌گذارد. در نگاه اغلب معلمان، این

باشند و منفعل نباشند. همچنین، از معلمان انتظار می‌رود به جای دادن ماهی، به بچه‌ها ماهی‌گیری یاد بدهند. یعنی با انگیختن اشتیاق و کنج‌کاو و خلاقیت آن‌ها، به جای انباشتن ذهنشان از دانش صرف، روی مهارت‌های زندگی تأکید کنند و به آنان بیاموزند که هدف‌گذاری کنند، دست به انتخاب بزنند، مسئله حل کنند، با هم‌کلاسی‌های خود مباحثه کنند و براساس آموخته‌هایشان تصمیم بگیرند.

● تغییر در سبک و تجربه‌های زندگی

در جامعه‌ی مصرف‌گرا و انتخاب‌محور امروزی که دانش‌آموزان عادت کرده‌اند خود را تبرئه و دیگران را مسئول بدانند و مرتب دست به انتخاب بزنند و تصمیم بگیرند، آن‌ها به رویکردهای خودانگیزخته بهتر جواب می‌دهند تا رویکردهای سلطه‌گرا. یعنی با اتخاذ روش‌های حاکمانه بیشتر احتمال دارد که بچه‌ها دانش و اختیارات معلم را به چالش بکشند

● تغییر در نقش معلم

امروزه جایگاه معلم به‌عنوان گنجینه‌ی اطلاعات و آموزش‌دهنده عوض شده است. معلمان غالباً به‌عنوان تسهیلگر یادگیری ایفای نقش می‌کنند. این عامل نیز مدیریت کلاس را تحت تأثیر قرار داده است و معلمان باید به جای امر و نهی مقتدرانه، از روش‌های دموکراتیک‌تری برای مدیریت دانش‌آموزان استفاده کنند. تمام این تغییرات و چالش‌ها اهمیت نقش رهبری و مدیریتی معلم را بیشتر می‌کنند، چرا که با وجود رواج

آزادی بیشتر در یادگیری و بیان نظرات، هنوز ناچار از اعمال ضوابط و قواعدی مشخص در فرایند یادگیری هستیم. معلم‌ها باید کنترل کلاس را در دست داشته باشند تا جریان یادگیری تداوم یابد. باید مدل رفتاری مورد انتظار خود را برای دانش‌آموزان بیان کنند، برای حفظ منافع جمع محدودیت‌هایی را در نظر بگیرند، و تعاملات کلاس را هدایت کنند تا جوی مساعد برای ارتقای یادگیری فراهم شود. برای دستیابی به تمامی این‌ها و کمک به یادگیری دانش‌آموزان دو چیز لازم است: روابط و ضوابط مناسب در محیط کار و

معلمانی که علاوه بر دانش کافی، در مدیریت تعاملات مهارت خوبی داشته باشند و یک «کت جادویی» با جیب‌های فراوان به تن کنند. هنگام بحث درباره‌ی نقش معلم، معلمان تازه‌کاری که به نوعی زیر مسئولیت‌های گوناگون دست‌وپا می‌زنند، مرتب می‌پرسند: چطوری این همه کار را انجام دهیم و از کجا بدانیم چه واکنشی برای چه شرایطی مناسب است؟... اما معلم‌های باتجربه فقط می‌پرسند: «منظورت از کت جادویی چیست؟»

کت جادویی با جیب‌های فراوان

در یکی از روزهایی که برای بازدید از مدرسه‌ای رفته بودم، با یک خانم معلم آشنا شدم. او واقعاً شگفت‌انگیز بود. مدتی کارش را زیر نظر گرفتیم. به محض اینکه دانش‌آموزی می‌خواست به نوعی کج‌رفتاری نشان دهد و از خط کلاس خارج شود، مثل یک سوزن‌بان خیلی سریع او را روی ریل برمی‌گرداند. تماشای کلاس او به راستی

لذت‌بخش بود. در عین بی‌خیالی گوش‌به‌زنگ بود و در عین قاطعیت، منعطف و مهربان. نحوه‌ی ارتباطش با شاگردان شفاف بود و با حوصله به حرف‌هایشان گوش می‌کرد. عاقبت راز موفقیتش را پرسیدم. او گفت: «به شما می‌گویم، اما باید قول بدهید آن را فقط با کسانی در میان بگذارید که قدرش را بدانند. سرّ کار من یک کت نامرئی است. صبح‌ها که به مدرسه می‌آیم، این کت را تنم می‌کنم و تمام مدت روز از خودم جدا نمی‌کنم. این کت تأثیر آرام‌بخشی دارد. باعث می‌شود هوش و حواسم جمع باشد و اضطرابم کم شود.

مخصوصاً وقتی بچه‌ها شیطنت می‌کنند، به من احساس امنیت می‌دهد. این کت یک عالمه جیب دارد و در هر جیب آن یک مهارت، تکنیک و روش گذاشته‌ام. هر وقت با دانش‌آموز گستاخ یا مشکل‌دار و آزاردهنده‌ای مواجه می‌شوم، زیپ یکی از جیب‌ها را باز می‌کنم و تکنیک مربوطه را بیرون می‌آورم. هر چه می‌گذرد، به جیب‌های این کت اضافه می‌کنم.

وقتی با مشکل پیش‌بینی نشده‌ای روبه‌رو می‌شوم، یا درس‌ها، به خاطر رفتار و گفتار بچه‌ها، آن‌طور که باید پیش نمی‌روند، از خودم دلیل احتمالی آن را می‌پرسم و فکر می‌کنم دفعه‌ی بعد چه واکنشی نسبت به آن نشان دهم؟ وقتی راه‌حل را پیدا کردم، یک جیب دیگر به کت جادویی‌ام اضافه می‌کنم. در شماره‌های بعد، این کت نادیدنی و جادویی را دیدنی‌تر می‌کنیم. ■

منبع

1. Mackay, Jenny. Coat of many pocket: managing classroom interactions
2. National library of Australia 2006